

Soola hinnast rääkides tuleb mul meele, et suurem osa kalendri-lugejad, ehk kül igaüks neist oma võrra soola aastas tarvitab, seda wist weel ei tea, kuida Sooja heldus seda mõnusat serte-maitset meile valmistab. Olgo rikas ehk kehwa, igamees tarwitab soola, üks vähäm, teine rohkem, sest sool annab roale hüwa maitsemist, toetab sööma-isu ja karastab ühtlase siskonnas seedmise tarbeks loodud jagusi.

Tahan siis lühidelt õpetusenõudjalle seletada, kust ja kuidawisi meie soola saame. Loomuse wägi kingib meile soolarikust mitmel kombel. Suure ilmamere ääres asuw rahwas saab soola merest, kus wesi palju soolaseks kui meie meres on. Seal kaewatakse kraawid wee ligidalle mere kaldale, mis sawiga seest poolt siledaks määratakse, pääwa paiste küpsatab sawi kõwaks kooreks. Neid kraawisi täidab, maru sunnitusel, laenetau meri weega; pärast kui wesi kraawist päikese paistel auuro kombel taheneb, jääb sool kraawi põhja, kust inimesed seda iljemine korjavad. Teistes kohtades leitakse allika sooni, mis soolast wet maa seest imitsowad. Kui seda soolawet tulel katlas keedetakse, siis auurab wesi palawa pakitusel katlast üllesse, fenni kui raskem sool katla põhja ja külgedele ümber, otsekui pakis walge foor finni jääb, kust lahikangutakse ja alles tükkis salwe pannakse, seal pudenewad tükkid aegamööda tangsoolaks. Sälle teistes paikust leitakse järwi soolase weega; kust seest iga suwel päikese palaw, wet auuraks moondates, soola keedab, ja kus sool kui pakis foor kalda ümber maha jääb.

Niisugusti soolawee järwesi on mitmes kohas maa peal, ka meie Wene riigis, iseäranis Wolga jõe ja Krimmi poolsaare wahel, kust igal aastal palju soola korjatakse. Kuda üks õpetud mees wäijaarwanud, peawad soolajärwed wiissada tuhat puuda ehk üks miljon leistikad soola ühe suwe kohta andma. Päril soola pesa seisab mägedes ja sügawas maa-põhjas warjul. Mitmes kohas leitakse mägesi, kus kiwisool jipsikiwi ja sawi kordade wahel kui sein kaswab, ja kust määkaewajad kiwisoola tompusti wäljaraiuwad. Mõnes kohas seisab kiwisoola sein 170 jalga kõrguti, teistes paikades aga sülla ehk poole sülla kõrguti. Teistes kohtades on kiwisool lubjakivi ja sawiga segatud, seal sulatawad maa all jookswad weesooned soola ja toowad aega mööda lagedalle. Niisugustest soolaga segatud lubjakordadest saawad enamist kõik Saksamaa soola-allikad oma soola, ja arwatakse et Nefari-jõe orgus üksi kolm miljoni puuda soola keedetakse igal aastal. Mõne teiste Saksamaa paikade soola-wara arwatakse niisama suureks, nõnda wõime vähämalt 6 miljoni puuda, ehk 12 miljoni leistikad Saksamaa soola rikust ühe aasta kohta arwata.

Seda kõik ei jõua lodud allika sooned maa seest wälja tua, waid rohkem osa wõidetakse se läbi, et isekombliku pika maa-ohwerdiga sügawad haugud, mõnikord mitu sada jalga sügawad, maa sisse uurtakse, kust iljemine soola wesi kõrgele üleskerkib.

Õpetud mehed on seda asja juba mõnes kohas